

I. Pusztá gondozás, gondviselés ellenében érvényesen öröklési szerződés nem köthető, a perbeli megállapodás tehát öröklési szerződésként érvénytelen. Ugyanakkor megállapítható, hogy az örökhagyó a vállalt alperesi kötelezettségtől függetlenül az alperes javára szóló végintézkedést kívánt tenni, ezáltal az érvénytelen öröklési szerződésbe foglalt nyilatkozata érvényes végrendeleti rendelkezésnek minősül.

II. Ha a bíróság a szerződést írásbeli magánvégrendeletnek minősíti, ezzel tartalmilag a törvényes öröklés jogcímére alapított igény jogalapjának a hiányát állapítja meg. A jogalap hiánya a kereset elutasítását eredményezi, nincs eljárásjogi lehetőség a keresettel érvényesített jog fenn nem állásának közbenső ítélettel való megállapítására.

Alkalmazott jogszabályok: A Ptk.655. § (1) bekezdése, 629. § (1) bekezdés b.) pont, Pp.213. § (1) bekezdés

Győri Ítéltábla Pf.III.20.062/2011/5. szám

A megyei bíróság a fellebbezéssel támadott közbenső ítéletében megállapította, hogy az alperes és az örökhagyó által 2010. február 1-jén megkötött öröklési szerződés érvénytelen a peres felek viszonyában azzal, hogy az öröklési szerződés írásbeli magánvégrendeletnek minősül.

Határozata indokolásában megállapította, hogy az örökhagyó 2010. február 4. napján hunyt el. Halála előtt másfél évvel derült ki Parkinson megbetegedése, ami mozgásában jelentősen korlátozta, életvitelében segítségre szorult. Betegsége kezdeti szakaszában barátai és az alperes segítették. Jó anyagi körülmények között élt, mások anyagi gondoskodására nem szorult. Az alperes több mint tíz éve takarította a lakását és az irodáját, vele baráti, bizalmi viszony alakult ki. A betegség súlyosbodásával 24 órás felügyeletet igényelt, ezt az alperes nem tudta biztosítani, ezért az örökhagyó megszervezte a saját ellátását. Fizetség ellenében több személyt vett igénybe, de elsődleges segítője továbbra is az alperes volt, ő vezette a háztartást és az örökhagyót is ellátta. Ezen teendőket ellenszolgáltatás nélkül végezte, míg továbbra is havi 20.000.-Ft-ért takarított.

A bíróság megállapítása szerint az örökhagyó többször kijelentette barátai előtt, hogy a vagyonát az alperesre kívánja hagyni, mert az megérdemli. Az öröklési szerződés formáját választotta, de ténylegesen gondozásra, ápolásra tartott igényt, az alperestől anyagi segítséget nem várt, arra nem is szorult. A teljes ellátását, gondozását sem tőle várta, az alperes iránt érzett szeretet és hála motiválta az öröklési szerződés megkötésére. A bíróság megállapítása szerint az öröklési szerződés aláírására szomszédjai, Sz. L. és Sz.L.-né jelenlétében került sor. A betegsége ekkor közepes súlyos állapotban volt, de közeli halálára egyáltalán nem kellett számítani.

A szerződésben az alperes arra vállalt kötelezettséget, hogy az örökhagyó ellátásáról annak haláláig gondoskodik, az ellátási kötelezettség kiterjed minden olyan tevékenységre, amely az örökhagyó napi életviteléhez szükséges, figyelemmel arra,

hogy az örökhagyó mozgásában erősen korlátozva van. Megállapodtak abban, hogy az örökhagyó jövedelmével szabadon rendelkezik, beleértve a pénzeszközöket, a befektetéseit és ékszereit is. Az örökhagyó az alperesre hagyta a keszthelyi 434. hrsz.-ú ingatlan öt illetve 4/160 tulajdoni illetőségét, a lakásban fellelhető ingóságokat, valamint banki megtakarításait. A felek a szerződéses örökös által jövőben nyújtandó tartás egyhavi értékét 40.000.-Ft-ban állapították meg.

Az örökhagyó 2010. február 4-én elhunyt, eltemetetését az alperes intézte és fizette ki, a közjegyző az öröklési szerződésre figyelemmel a hagyatékot ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzésével az alperesnek adta át.

Az ítélet jogi indokolása szerint a felpereseknek kellett bizonyítaniuk, hogy az alperes annak tudatában kötötte meg az örökhagyóval a szerződést, hogy annak közeli halálára kellett számítani. Ezt azonban a peradatok nem igazolták, így a szerződés jóerkölcsbe ütközésére alapított keresetet a bíróság nem ítélte megalapozottnak.

Megállapította, hogy az öröklési szerződés jogszabályba ütközik, mert abban az alperes csak az örökhagyó gondozását vállalta, de az eltartásához anyagiakkal hozzájárulni nem kívánt. A tartási szerződés kogens tartalmi elemei – melyek az öröklési szerződés tekintetében is irányadóak – tehát nem valósultak meg maradéktalanul, a kötelezett saját vagyona rovására történő tartás eleme nem lelhető fel a szerződésben. A megállapodás ténylegesen gondozási szerződést leplez, így érvényes öröklési szerződésnek nem tekinthető. Az öröklési szerződés a tartási szerződés és a végrendelet vegyülése, érvényesen gondozásra, gondviselésre öröklési szerződés nem köthető.

Ugyanakkor a bíróság akként foglalt állást, hogy a Ptk.655. § (2) bekezdésében foglaltakra figyelemmel az örökhagyó szerződésben tett nyilatkozata az írásbeli magánvégrendelet kellékének megfelelt, tehát írásbeli magánvégrendeletnek minősül. Az örökhagyó ugyanis a jognyilatkozatát a másik fél jognyilatkozata nélkül is megtette volna, az alperest a szerződés érvénytelensége ellenére is juttatásban kívánta részesíteni. Megfelel az okirat a végrendeletre vonatkozó alaki követelményeknek is. A tanúvallomások igazolják, hogy az örökhagyó az alperest szerette, benne bízott és a vagyonát rá kívánta hagyni. Egymást évek óta kölcsönösen támogatták, hálásak voltak egymásnak, ezért az alperes önzetlenül segített, míg az örökhagyó a vagyonát kívánta ráhagyni. Az örökhagyó ügyvéd lévén az öröklési szerződés formáját választotta, de az alperes kötelezettségvállalása nélkül is neki kívánta juttatni a vagyonát. Ezt igazolja, hogy az alperestől anyagi gondoskodást nem várt, és gondozását sem vele kívánta kizárólag megoldani, hanem a saját feladatának tekintette, ennek ellenére a vagyonát mégis ráhagyta. Az alperes azt is bizonyította, hogy az örökhagyó az okiratot két tanú előtt aláírta és előttük az aláírását sajátjának ismerte el, tehát alaki hibából sem lehet megállapítani a végrendelet érvénytelenségét.

A felperesek fellebbezésükben az elsőfokú ítélet részbeni megváltoztatását, az öröklési szerződést írásbeli magánvégrendeletnek minősítő rendelkezés mellőzését kérték. Megítélésük szerint a megyei bíróság e tekintetben téves jogi álláspontot foglalt el. Az örökhagyó ugyanis a jognyilatkozatát az alperes jognyilatkozata nélkül nem tette volna meg. Az alperes kötelezettségvállalása nélkül nem kívánta neki juttatni a vagyonát. Az örökhagyónak ugyanis az ellátása megszervezése kötötte le a teljes tudatát. Teljeskörű

ellátást kívánt maga körül, a gondozók között számított az alperesre is, és csak ilyen összefüggésben tekintette örökösnek. Az örökgyó végrendeleti rendelkezése és a gondozás, eltartás egymással szervesen összefügg, azt egymástól nem lehet elválasztani. Az örökgyó saját személyének ellátása, megszervezése iránti törekvései a szerződéskötési akaratot is determinálták, amennyiben az alperesi kötelezettségvállalás hiányában is rá kívánta volna hagyni a vagyont, úgy ügyvéd lévén végrendeleti formát választott volna. Utaltak arra is, hogy 2009 márciusáig az örökgyónak mással volt érvényes öröklési szerződése.

Az alperes csatlakozó fellebbezésében az ítélet részbeni megváltoztatását, a kereset teljes elutasítását kérte. A Ptk.655. § (1) és az 586. § (1), valamint (3) bekezdésére utalással kifejtette, hogy közte és az örökgyó között a jogszabályi rendelkezéseknek maradéktalanul megfelelő öröklési szerződés jött létre, a szerződés nevesíti mindazon tevékenységeket, melyet a megfelelő tartás körében az alperes vállalt. A tartást természetben kellett teljesítenie. A szerződés a szavak tényleges jelentését tekintve nem hagy kétséget afelől, hogy a szerződő felek akarata az öröklési szerződéssel elérni kívánt célra irányult. A tartásnak az örökgyó körülményeihez, korához, egészségi állapotához és egyéb szükségleteihez kellett igazodnia, az öröklési szerződés anyagi, pénzbeli szolgáltatást az alperes részéről nem tartalmazott.

A felperesi fellebbezésre előterjesztett ellenkérelmében a támadott ítéleti rendelkezés helybenhagyását kérte.

A felperesek fellebbezése és az alperes csatlakozó fellebbezése az alábbiak szerint egyaránt alaptalan.

A megyei bíróság az öröklési szerződés jóerkölcsbe ütközésére irányuló felperesi álláspontot alaptalannak ítélte, tekintetben a felek az ítéletet fellebbezéssel nem támadták. Így az ítélet tábla a fellebbezési és a csatlakozó fellebbezési kérelem korlátai között az öröklési szerződés jogszabályba ütközés miatti érvénytelenségét megállapító, továbbá azt írásbeli magánvégrendeletnek minősítő ítéleti rendelkezéseket bírálta felül. Ebben a körben megállapította, hogy az elsőfokú bíróság a szükséges bizonyítási eljárást lefolytatta, a bizonyítékok mindenre kiterjedő okszerű értékelésével helyes tényállást állapított meg, döntésével, indokaival az ítélet tábla az alábbiak szerint egyetértett.

A Ptk.655. § (1) bekezdése alkalmazása körében kialakult bírói gyakorlat egységes abban, hogy az öröklési szerződés érvényességéhez a tartási elem szerződésbeli fellelhetőségét kívánja meg. Ez a kívánalom pedig csak abban az esetben teljesül, ha az eltartó a saját vagyona rovására vállal tartási kötelezettséget. Pusztán gondozás, gondviselés ellenében érvényesen öröklési szerződés nem köthető, a perbeli esetben ugyanakkor megállapítható, hogy a felek akarata kizárólag erre irányult, az alperes vagyona terhére való eltartás eleme a szerződésből teljesen hiányzik. Az alperes csatlakozó fellebbezésében foglalt kiterjesztő értelmezés a Ptk. 655. § (1) bekezdésének alkalmazása során nem foghat helyt. A perbeli megállapodás tehát öröklési szerződésként érvénytelen (BH.1986.147, BH 2004.280, BDT.2001.483, BDT.2005.1161, LB.Pfv.V.20.522/1998/8).

Az elsőfokú bíróság a Ptk.655. § (2) bekezdésének ugyancsak helyes alkalmazásával jutott arra a megállapításra, hogy a szerződés megfelel az érvényes írásbeli magánvégrendelet alaki és tartalmi feltételeinek. Az okirati tanúk vallomása alapján az okirat örökhagyó általi aláírásának – a Ptk.629. § (1) bekezdés b.) pontjában foglaltaknak maradéktalanul megfelelő – formai körülményei igazolást nyertek.

A megyei bíróság a bizonyítékok – az ítéletében megjelölt következetes és egyértelmű tanúvallomások - Pp.206. § (1) bekezdésének megfelelő mérlegelésével foglalt állást abban a tekintetben is, hogy az alperes a tartalmi követelmények körében is eleget tett bizonyítási kötelezettségének, megállapítható, hogy az örökhagyó a vállalt alperesi kötelezettségtől függetlenül az alperes javára szóló végintézkedést kívánt tenni. Ezáltal az érvénytelen öröklési szerződésbe foglalt nyilatkozata érvényes végrendeleti rendelkezésnek minősül.

Az ítéletábra a megyei bíróság fenti – anyagi jogi – álláspontjával tehát egyetértett, ugyanakkor eljárásjogi szempontból az alábbiakra mutat rá. A felperesek keresetükben – ahogy azt a megyei bíróság ítéletében maga is számba vette – az öröklési szerződés érvénytelenségére alapították a hagyaték megszerzésére irányuló igényüket. A bíróság az alperes ezirányú kérelmére ugyanakkor a szerződést írásbeli magánvégrendeletnek minősítette, ezzel tartalmilag a törvényes öröklés jogcímére alapított igény jogalapjának a hiányát állapította meg. A jogalap hiánya a kereset elutasítását eredményezi, az elsőfokú bíróság azonban erről ítéletében elmulasztott alakszerűen rendelkezni. A bíróság közbenső ítélettel a keresettel érvényesített jog fennállásáról határozhat. Nincs eljárásjogi lehetőség a keresettel érvényesített jog fenn nem állásának közbenső ítélettel való megállapítására. Ebben az esetben a kereseti kérelem ítélettel vagy részítélettel való elutasításának van helye. Tévedett az elsőfokú bíróság, amikor tartalmilag az összes perbevitelt igényre – a törvényes öröklés jogcímére alapított igény jogalapjára is – kiterjedő határozatát közbenső ítéletnek minősítette. Eljárásjogi szabálysértése miatt sincs azonban szükség a tárgyalás megismétlésére, kiegészítésére. Az ítélet teljességének eljárásjogi (Pp.213. § (1) bekezdés) követelményeit az ítéletábra a rendelkező részben írt pontosítással juttatta formailag is megfelelő érvényesülésre, a közbenső ítéletét ítéletnek tekintette, és azt a kifejtettekre figyelemmel a megfelelő pontosítással a Pp.253. § (2) bekezdése alapján helyben hagyta.

Az ítéletábrának a döntésre figyelemmel mind az első, mind pedig a másodfokú perköltség viseléséről is határoznia kellett. A felperesek keresete érdemben, az öröklési igény tekintetében nem megalapozott, így kötelesek a Pp.78. § (1) bekezdése alapján megfizetni az alperesnek a 32/2003.(VIII.22.) IM. rendelet 3. § (2) bekezdés b.) pontja szerint megállapítható, de a (6) bekezdésben foglaltak szerint a ténylegesen kifejtett ügyvédi tevékenységgel arányosan csökkentett, áfát is magában foglaló ügyvédi munkadíjból álló elsőfokú perköltséget, az államnak pedig a feljegyzett kereseti illetéket.

Mind a felperesek fellebbezése, mind pedig az alperes csatlakozó fellebbezése eredménytelen maradt, kötelesek tehát az államnak megfizetni a fellebbezésekkel kapcsolatosan feljegyzett eljárási illetéket, míg a Pp.81. § (1) bekezdésére figyelemmel maguk kötelesek viselni a másodfokú eljárásban felmerült egyéb költségeiket.

Győr, 2011. október 3. napján

Dr. Világi Erzsébet sk.
a tanács elnöke

Dr. Maurer Ádám sk.
előadó bíró

Dr. Havasiné dr. Orbán Mária sk.
bíró

A kiadmány hitelül:

Kiadó: